

statut (1874) obseg učiva. Toda učiteljše je ustanovila država premalo. Šolska novela je vzela določbo o nadaljevalnih tečajih za učitelje na vseučiliščih, zato pa je uvedla disciplinarno kazen za učiteljsko izvenšolsko delovanje. Kot posledica novega toka po šolski noveli se je izdal leta 1886. novi organizacijski statut za učiteljska, ki je znižal minimum učiteljske izobrazbe, kateri se je zahteval izza leta 1874., ker se je vzelo zavodom precej prirodoslovnega učiva, zato pa se je pridalo toliko in toliko ur pouku cerkvene godbe.

Vesela točka šolske novele so bile narredbe o meščanskih šolah, ki pa zlasti za Slovence niso imele takrat in še dolgo pozneje nobenega pomena.

Kar se je godilo v naslednjih 25 letih šolske novele, je vse le njena naravna posledica ali pa z njo v sorodu. Poleg redkih naprednih drobtin opazujemo v raznovrstnih naredbah od Taaffejevih do Gessmannovih in najnovejših dob dosledno reakcionarno smer v šolstvu.

A v kljub vsemu temu ne obupavamo, ker vidimo po 40 letih državnega ljudskošolskega zakona krasen razvoj avstrijskega ljudskega šolstva, ki ga niti šolska novela ni mogla ovirati. Statistika ljudskih šol, šolskih otrok in učiteljstva nam govori o tem nedvomno jasno. Notranja ureditev šolstva, šolskih stavb in učnih pripomočkov se stalno izpopolnjuje. Učiteljstvo si je po veliki večini svesto svojih pedagoških in didaktičnih nalog, kakor nam dokazujejo njegova dela, izjave in sklepi učiteljskih zborovanj in konferenc. Učiteljstvo ima dandanes lepo stanovsko organizacijo in je v gmotnem in moralnem oziru za najhujšo silo samostojno.

Dotod smo dospeli. Kaj nam pa obeta bodočnost? Kaka usoda čaka naše ljudsko šolstvo? Da se dandanes nekoliko pogrezamo in da se imamo resno bati nasprotnikov šolstva, to dobro čuti vsak prijatelj šole. Na tihem se bojimo cele katastrofe, če bi najmočnejše stranke našega državnega zbora segle po državnem ljudskošolskem zakonu. Morda bi ga današnji državni zbor že prevrgel, toda zdi se, da so nasprotniki dobre ljudske šole precej previdni in nekako zadovoljni z dejanskim vplivom na šolstvo, da niti ne marajo izpreminjati mrtvega zakonskega besedila ter držati po nepotrebnem naprednih duhov. Stvar bi ne bila posebno lahka, to čutijo oni in to vedo tisti, ki so pripravljani braniti vsaj to, kar imamo.

Na drugo stran pa se odpira ljudskemu šolstvu že celo drugačen svet. Če je postala iz šolstva v dosedanem razvoju iz cerkvene posvetna demokratska državna institucija, še ni zadosti, da bi bili z njo zadovoljni v tej obliki. V vseh kulturnih državah se stremi za poglobitvijo in reformo učiteljske izobrazbe. Sedaj se je že ukoreninilo prepričanje, da se imajo priznati vseučilišča kot središča znanstvenega in izobraževalnega dela kot najprimernejši zavodi za učiteljsko izobrazbo. Toda da se ugotovi zahtevam, ki jih izrekamo z besedami „akademski izobrazba“, je potrebna delitev sedanjih prenapoljenih filozofskih fakultet na znanstveno-teoretični in na strokovno-tehnični oddelek. V drugem bi se izobraževalo učiteljstvo

za raznovrstne šole. Seveda je treba odpraviti učiteljska v sedanji obliki ter zahtevati, da dovrši učiteljski kandidat reformirano srednjo šolo. Značilno je, da nastajajo v Ameriki že posebne šolske fakultete — educational departments. Dokler se ta reforma ne izvede, nam naj za silo zadoščajo za nadaljevalno izobrazbo vseučiliški tečaji v počitnicah, ki se morajo tudi na Slovenskem kmalu ukoreniniti. Kadar se razširi učiteljska izobrazba, takrat se povzdigne tudi kulturni pomen in družabno stališče našega stanu.

Dandanes se učiteljevo delo ne sme več omejevati na šolsko sobo. Učitelj ima vršiti važno nalogo na polju ljudske izobrazbe. Po uvedbi splošne šolske dolžnosti, splošne, enake in direktne volilne pravice, splošne vojaške dolžnosti in narodne šole se je povzdignila naloga državljskega življenja in je nastala potreba nadaljevalne izobrazbe odrasli mladini ter ljudske izobrazbe sploh.

Ko se je podražilo ljudsko šolstvo, takrat še ni bilo na mah zadostno izobraženih pedagoških strokovnjakov, ki bi bili prevzeli uprvo šolstva. Kar se je vzelo bogoslovcem, so vzeli v roke juristi, ki pa se po naravnem razvoju šolske uprave polagoma odtegujejo in prepustijo svoje vodilno mesto pedagogom. Vse šolstvo stremi po avtonomiji v okviru države in nasledek bo, da se bo morala razdružiti v skupnem ministrstvu. V dogledni dobi bomo imeli kot najvišji šolski urad posebno naučno ministrstvo, ki mu bodo stali ob strani kot posvetovalni organi najvišji šolski sveti, ločeni po narodnosti. Če hoče biti uprava teh svetov količkaj demokratska, potem se njihovi člani ne smejo imenovati, ampak svobodna volitev jih mora posaditi na ta važna mesta. Na Francoskem že imamo podobno institucijo — conseil superieur de l' instruction publique. Takrat bo tudi konec raznih političkih in strankarskih vplivov na šolstvo, olajšalo se bo breme večnega ukazovanja, reglementovanja in šolskega birokratizma. Prosta šola in prosto učiteljstvo bosta prva kulturna činitelja v narodnih in državi.

Sklenimo! Radi trdimo in deklamujemo po 40 letih državnega ljudskošolskega zakona, da je ljudska šola nositeljica kulture do najnižjih slojev naroda; radi hvalimo ljudsko šolo, da je obrodila tudi v slovanskih narodih novo življenje; priznajmo tudi in izprevidimo, da je naša bodočnost odvisna od šolske izobrazbe sedanjih in prihodnjih rodov in bodimo na straži za dobro narodno šolo.

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodonošno naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani. registrovana zadruga z omejenim članstvom.

Promet do konca avgusta: K 166.485.12.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštinih znakah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znak se ne odgovarja.

Uradne ure: Vsak četrtek od 1/2 2.—1/2 3. popoldne in vsako soboto od 6.—7. zvečer.

Fajgelj je purist I. Classe. Vse do neke mere — kar je čez, ni dobro. Vsaka glava svojo pamet: on hoče pa da bi imeli vsi njegovo. Sicer pa mož, strokovnjak!

II.

(Kratka vsebina: 1. Gregorič gre v Ljubljano in tudi mene potegnejo tja. 2. Večen učitelj na deželi.)

Dragi mi Janko!

Čudno, kaj ne, da Ti toliko časa nič ne pišem?! Kaj hočeš — dela mi ne manjka že s šolo, doma in druged; zdaj sem imel mnogo posla z „besedo“, potem so bili starši moji pri meni, na to svakinja (ki ima odriniti v kratkem v Kalifornijo k tasi) itd. Nekaj je tudi — lenobe, res, a saj veš, da človek ne more vedno tako storiti kakor — misli.

Zdrav sem, družina tudi. Nadejam se, da se tudi vidva dobro počutita. Čestitam Ti k „Iskricam“ (videl sem je pri Žnidarčiču). Pošlji 2 iztisa! Si razprodal mnogo zvezkov? Je li kaj „kčjefta“? — Jaz imam svoje blago pri g. Lucili Podgornikovej.

Ko dobim skladbe nazaj, se začnem pogajati z Giontinijem ali s kom drugim. Glasb. Matica letos ne izda nobenega mojega dela, ker sem se oglasil šele tačas, ko je bilo že določeno (in celo v tisku), kar se ima podati letos društvenikom.

Torej S. Gregorič gre z novim letom gotovo v Ljubljano — si že slišal o tem? Bolje bo, da se oddalji od naših — Mahničev. No, potem smem se tudi jaz bolj nadejati, da me „potegnejo“ v Ljubljano. Tu, doma, res ni nič. Večen učitelj na deželi, brez upa, brez nade na boljše čase — trudiš se, delaš, ne priznajo Ti, pač — preganjajo in „love“ — pfuj! — ni prijetno! Pa kaj, tako se godi „narodnim delavcem“! Pusti vse in delaj „gorje ko moreš“, že Te doleti kaka drobtinica od mize — tržaške (!). Tako je!

Kakor omenjeno, odide zdaj svakinja moja v Kalifornijo. Jaz jo spremim do Ljubljane (kajti ide čez Hamburg). Tam ostanem pri tej priliki par dni, da se kje malce „poklonim“.

Kaj uganjaš pa Ti? Ali „pesnikuješ“, ali „pisariš“, ali klempaš“ po klavirju? Kaj pa bo z Avgustovimi skladbami — ali ne izejdejo? Dobro si jo povedal v Edinosti, le premalo si rekel. Le daj! Saj bo kmalu vsak „roganist“ — komponist. In pa take maše! Oj — in še celo tisk, oblika! Sram me je kot Slovenca, da pride kaj takega v svet. Lehko se nam smejejo — pa saj tudi zaslužimo. Če ne delaš — tedaj si lenuh, ničvrednež in bog-

Ne na Kranjsko?

(Od Save.)

„Učit. Tov.“ je priobčil v predzadnji številki članek „Tovariši abiturienti!“ v katerem se sviri mladi učiteljski naraščaj pred Kranjsko, ki je v zadnjem času zaslovela po nečloveškem in nepravičnem zatiranju ljudskošolskega učiteljstva.

Dotični članek je gotovo pisal mož blagega srca, ki je že sam občutil vso težo duhovniške pesti, ki pa te ne privošči ubogemu abiturientu, ki poln idealov zapušča učiteljske. Usmiljenje do mladeniča, ne pa politiška modrost sta mu potisnila pero v roke. Pravim — politiška modrost!

Ali bi bilo v resnici politiško modro cropati kranjsko deželno naprednega učiteljskega naraščaja?

Nihče drugi bi ne bil bolj vesel posledic tega oklica kakor klerikalni kolovodje. Saj imajo vendar vse persekucije naprednega učiteljstva namen, kolikor mogoče zatreti napredno učiteljstvo. In ko bo enkrat to pobito, pride na vrsto tudi Slomškarija. Klerikalcem tudi ta ni všeč, ali dokler bodo še napredne učiteljske vrste močne, tako dolgo bo imela še Slomškarija svoj Eldorado.

Pripravljen pa je že tajni načrt, po katerem pride tudi Slomškariji dan plačila, a sedaj jo še rabijo kot bojno sredstvo proti nam. Ker vedo, da bi bila izprememba ljudskošolskega zakona povod burnim demonstracijam in generalnemu štrajku, da bi znala biti opasna vsemu vladajočemu sistemu in v prvi vrsti klerikalcem samim, ker vedo, da vpije danes ljudstvo „kralj je umrl“ a jutri že „živel kralj“: zaraditega bodo pustili zakon pri miru, a prelomili ga bodo kjer, kadar in kolikorkrat se jim bo zdela potreba. To delajo danes proti naprednjakom, jutri že zna to zadeti Slomškarije.*) V prvi vrsti hočejo uvesti povsod poldnevni pouk ter v praksi odpraviti šolske kazni. Potom svojih demogoških glasil bodo jeli opozarjati ljudstvo, da se mu ničesar ni potreba bati, ako otrok ne pošilja redno v šolo.

S takim namigavanjem se bo doseglo, da se bo število učencev krčilo in učni uspeh manjšal. Tam, kjer je bilo prej po 200 obiskujočih otrok, jih bo potem še komaj po 50. Namesto 3 učiteljskih oseb, bo zadostovala ena, nadzorniki — podrepniki pa bodo zahtevali le še trivium, a realije bodo zanemarjali, kakor se danes godi na Tirolskem in v Galiciji. Učitelj take šole bo moral biti v prvi vrsti organist, mežnar in grobokop, potem še-le učitelj — kakor na Tirolskem. Nekega dne se bo potem zaprlo c. kr. učiteljske, in vzgojo naraščaja prevzamejo redovniki. Ljubljancanom se bo nudil nov prizor. V črnih sukňah, obritih lic in s pipami v ustih bodo hodili prihodnji vzgojevalci naroda po tlaku ljubljanskih ulic na izprehod. Saj pravim, klerikalci že dobro vedo, s kom nadomestijo nas in Slomškarije. Sedaj v prehodni dobi se pa še poslužujejo učiteljev za silo, t. j. bivših propadlih dijakov, certifikatistov itd., kjer pa ni mogoče nastaviti

*) Neki Slomškar-poslanec je izjavil: „saj tudi pri nas ne marajo učiteljev!“

Uredn.

moškega kot voditelja, nastavijo voditeljico, kar je tudi protizakonito. Pomanjkanje pravih učiteljev jim je deveta briga, saj je dosti načinov nadomeščanja. Prej ko izgine zadnji moderni učitelj in bodisi ta naprednjak ali Slomškar, prej zasije ljudstvu ona zlata doba popolne duhovniške nadvlade in izsesavanja kakor na Španskem. In kaj pa učiteljice, ki dajo še največ materiala klerikalni učiteljski organizaciji? Njih število se bo izdatno skrčilo. Po vaških enorazrednicah bomo nahajali edino le moške, zakaj ženska je kot taka po duhovniških nazorih nevedna opravljati službo mežnarja, za vzgojo meščanskih deklet skrbele pa bodo nune, in le kot take se bodo mogle še Slomškarije udeleževati klerikalnega naobraževalnega delovanja. Lepa perspektiva! Dragi bralec, draga bralka, nikar ne misli, da je to sad moje domišljije. To je že davno sklenjeno v generalnem štabu klerikalnih armad, na to se pri nas dela na vse kriplje in tudi v Avstriji se že izvršuje. Te vrstice bodo pekleno zbudile slovenske klerikalce, zakaj odkrili smo njih nameravani atentat na naš narod, našo šolo, na eksistenco naprednega in zaslepljenega učiteljstva, odkrili smo tajni načrt, skovan na shodu avstrijskih škofov. Izkušali se bodo ti demagogi s svojim sofizmom oprati, prepričali bodo tudi o svoji nedolžnosti marsikatero damo, vzgojeno v klerikalnih zavodih, marsikateri Slomškar se bo hlinil, da je popolnoma prepričan o njih velikanskem prijateljstvu, a pastirje in njih čredo vlijudno vprašamo: „Li ne spoznate v naši preje navedeni sliki klerikalne ere blažené Tirolske? To je vaše delo, vi hinavci!“

V deželah in državah, kjer gospoduje klerikalizem, je ljudska vzgoja na najnižji stopnji, in učitelj je tam hlapec. To je neovrgljivi faktum.

Sedaj pa, preljudi Slovenec, želiš si li tudi ti, da zatone prelepa Kranjska v Črnem morju? Te li ne boli srce, ko vidiš vklepanje našega naroda v najhujše robstvo? Se ti ne krčijo pesti, ko se jemlje našemu ljudstvu edino orožje — izobrazbo — s katero bi se mogel uspešno braniti pred navalom Nemea? Ti hočeš vse to mirno gledati ter klicati: „Morituri vos salutanti!“ Kje je tvoja energija, kje tvoj ponos, Slovenec?

Ne obupaj, prijatelj! Vem, da te preganjajo, znam, da se ti smilijo tvoja žena, tvoji otroci, pa ne obupaj, ne obupaj! Skrbí za možat, vrlo izobražen in značajen učiteljski in ljudski naraščaj! Na učiteljske ne smejo več taki, ki prodajo za skledico leče svoje prepričanje; na učiteljske ne smejo več ljudje, ki jim je že vsepovsod izpodletelo; na učiteljske spravljajmo najbolj talentirane učence naših ljudskih šol, a na izpit jih pripravljajmo sami! Vsak okraj naj pošlje na leto vsaj 3 talentirane, dobro podkovane dečke v učiteljske, potem dobimo vrlih delavnih sobojevnikov, ki morajo ostati na Kranjskem! Tukaj rabimo nadarjenih, mladih sobojevnikov, ki še niso vkovani v zakonske verige. Tak lažje prenese discipliniranje. Za časa študij pa jih moramo pripravljati na boj.

V vsakem kraju, kjer se nahaja učiteljske, ustanovi naj naša organizacija čitalnico in knjižnico za naš naraščaj. Poučna predavanja, znanstvene knjige in časopisi, prijateljsko občevanje z voditelji učiteljstva, pridno študiranje in treznot naj pripravijo naš bodoči naraščaj na boj. In mislite, da taki fantje ne pojdejo radi na mejdan? Z zavestjo, da gre za narodno in napredno idejo, bodo ti naši mladi sodelavci veliko storili zunaj med ljudstvom. Osobito pa mora imeti vsak mladi naš sobrat zavest, da ni dninar, ampak vojščak. Tak učitelj bo v šoli in izven nje blagodejno vplival na narod! Z resignacijo in boječnostjo se ni nihče premagal sovražnika. V prvi vrsti se pa mora skrbeti, da si sami vzgojimo značaje! Današnje učiteljske sicer uči, kako se vzgojujejo značaji, samo pa vzgaja hinavce. Na kak način se to godi — prihodnjič.

Čudno je, da se je pred kakimi 15 leti polotila tudi štajerskega učiteljstva enaka resignacija.

Takrat se je ustanovila med učiteljstvom stranka „Jungovcev“, ki je razširjevala socialno demokracijo med učiteljstvom. Da bi pritisnila ta stranka na javno mnenje, je delovala na to, da je učiteljstvo jelo odklanjati vsako javno delovanje v različnih društvi ter odgovarjati mladeničem vstop v učiteljske. Posledice so se kmalu pokazale. V krajih, kjer je imel prej učitelj glavno besedo, jo je prevzel kaplan, a

Dalje v prilogi.

sigavedi kaj še. Če delaš, no, pa te „mlatijo“ od vseh strani in te pisano gledajo (osobito „voditelji“ in prvaki) ančeš: kaj ta-le?! — Prevzetnost! — Hm, ali se zdi?! — Naj pusti drugim, ker ni zato i. dr. — Veš „za to“ so nekateri že — rojeni — mi imamo „patente“!! Ali ni tako?

Ti, ako imaš kaj satirične žile, loti se kaj pisati v „novopečeni“ list: Brus. Kar piše V. Gregorič v Rogaču zdi se mi pa že preveč malovredno. Na delo!

Novega nimam Ti kaj naznaniti. No „nekaj novega“ pa pričakujeva s Franeko dan na dan. Kedar bo, Ti že naznanim, kaj mi prinese — štoklja. Kaplan Kumar ostane še na starem mestu, v Biljani in tudi Žnidarčiča niso mogli spokati kakor je želel marsikdo. Kaj dela Gabrijela? — Oprosti, da Ti dotične pesmi nisem še poslal. Zložil sem že davno, a delo me zadržuje, da ne morem prepisati. Bo že v kratkem.

Odpiši takoj! Dobro se imej! Sprejmita z gospo srčne pozdrave od moje soproge in

Tvojega prijatelja

Kozana 10./12. 1888.

Drejca.

(Dalje.)

pomanjkanje učiteljstva ni nastopilo. Razni samostani so poslali obilico „vernih“ koleginj in tuintam so se prikazale eksotične rastline — učitelji za silo. Učitelji niso bili nič kaj veseli svojih novih „kolegov“. Sedaj so se jim odprle oči, spoznali so, da so na krivi poti. O pravem času še so jo zapustili. S podvojeno silo so se podali v javnost, na pripravljavnico mariborskega učiteljskega posiljajo najboljši material, (škoda, da ni v Ljubljani pripravljavnice!) učiteljska društva podpirajo pripravniško knjižnico, učiteljstvo se shaja s kandidati, in uspeh je ta, da dobivajo Štajerci (pa tudi Korošci) iz Maribora visoko naobraženih, delavnih in idealnih sobojevnikov.

Predragi kranjski tovariš, posnemaj torej Štajerce v njih delovanju, a ne v zmoti, zakaj ta bi znala postati jako opasna. Preskrbi se s čilimi močmi in glej, da te veliki trenutek ne dobi nepripravljenega. Vеди, le malo časa še, in ponosna klerikalna zgradba se podere v prah. Saj poznaš zgodovino! Li ni napredna misel povsod zmagovita? Li ne slišiš, kako poka klerikalna stavba, in če meni ne veruješ, poslušaj odlomek iz članka, ki ga je priobčil kranjski klerikalni politik v številki graškega „Volksblatt“ z dne 18. avgusta t. l.: „Z velikim nezadovoljstvom zasledujem vabanque politiko načelnika slovenske ljudske stranke in z menoj velika množica inteligentnih somišljenikov slov. kršč. soc. stranke... Upi, ki jih je stavil Misija na svojega protežiranca, katerega je uvedel v najvišjih krogih, se ne izpolnjujejo... Sedaj se je bati, da je vrhunec (strankine moči) zaradi korupcije v konservativnem taboru (principi postranska, kričanje in prazne besede glavna stvar) in zaradi pridnega, smotrenega dela nasprotnikov, ki ga odlikuje stvarno znanje, že prekoračen, to tembolj, ker so nekvalificirani napadi na vero v nasprotne časopisju izginili in inserira celo dr. Šušteršič svojo pisarno v ateistiškem „Slovenskem narodu“! —

To je pisal kranjski klerikalni politik. Li vidite, da sam priznava zopetno nazadovanje klerikalizma? Sedaj ni čas tihe resignacije, ampak trdno se je treba združiti, pozabiti je treba vse prepire in osebnosti, skrbeti je treba za večjo izobrazbo naroda in učiteljskega načrta, v šoli je treba podvojiti, da, potrojiti naše delo, in ni mogoče, da se ne bi skoraj sistem izpremenil! O preganjanju kranjskega učiteljstva se je že zvedelo na dvoru in le vprašanje časa je, ko bo Schwarz to poplačal s svojim upokojenjem in to tembolj, ker so na Dunaju s kranjsko klerikalno stranko nezadovoljni. Najbrže ne bo več tistih mastnih tisočakov za „Gospodarsko zvezo“. In kaj potem? Vabanque, vabanque!...

Strasen mora biti ta „mene-tekkel-fares“ graškega klerikalnega lista za naše klerikalee, a za nas učitelje se sliši kakor angeljsko petje. Poka, poka, povsod poka, kaj vse že čivkajo vrabei na strehah... strasen polom se pripravljaja, a na razvalinah zraste novo življenje.

Pri krstu tega hočemo kumovati, torej vsi na Kranjsko! —

Ali ste že našemu listu pridobili novega naročnika?

Obrambna statistika.*)

Jeseniško šolsko vprašanje.

Vkljub pomladitvi in prerobenju družbe sv. C. in M. izza l. 1907. vendar naše obrambno delo še niti izdaleka ni popolno. Na skrajnih mejah naše domovine je stvar komaj v začetkih, drugod morda niti tako daleč. Pa tudi doma, v osrčju in njega najbližji bližini, čaka malo obdelano polje pridnih delavcev.

V poslednem stavku imam v mislih pred vsem naše industrialne kraje: Jesenice na Gorenjskem s Savo, Javornikom in Hrušico, Tržič, Litijo, Zagorje ob Savi, Hrastnik, Trbovlje, v novejšem času St. Janž na Dolenjskem, kjer se počenja razvoj premogovnika itd. Pa tudi Ljubljana nalikuje v mnogem oziru naštetim krajem in ne bi bilo napak, če se tudi tu izvede temeljita revizija v vseh panogah narod-

nega življenja. Nemara se pride do precej fantastičnih zaključkov.

Kakšna bodi ta revizija?

Najbolj nam je treba statistike. S številkami doženimo neke števila slovenskih in nemških otrok, marveč tudi, kje so zaposleni starši teh otrok, kaj in kdo vpliva na njihovo mišljenje, sploh upoštevajmo vso okolico, ves milje, v katerem se gibljejo, in spoznali bomo, kje nas črevelj najbolj žuli ter kje je potreba zastaviti vzvod, da bo naše obrambno delo kazalo tudi uspehe, ki ne bodo v nerazmerju z žrtvami.

Kdo naj to statistično revizijo izvrši!

Družbino vodstvo naj napravi načrt ter delo razdeli po podružnicah.

Podružnice se doslej pečajo skoro izključno samo s pobiranjem denarja. Gotovo nad vse potrebna stvar, predpogoj vsemu drugemu! A mnogo podružnic je, katerih člani niso posebno pri denarju, da komaj odrajtajo 2 kronici letno. Tu naj bi nadomestilo denarne prispevke obrambno delo! V prvi vrsti mislim tu na akademične podružnice, ki se po novih pravilih ustanove tudi na Dunaju in v Pragi.

Člani akademičnih podružnic imajo tudi toliko izobrazbe, da družbi lahko mnogo več koristijo s takim delom, kot če morda napravijo kako veselico, kjer se potroši mnogo časa in truda, družba pa dobi od tega bore malo. Seveda delo teh podružnic ne sme biti nikakor omejeno na podružničen okoliš. Člani se o počitnicah razkrope širom slovenskih dežel, tam naj prouče razmere, se o teh pri svojih podružnicah v vseučiliških mestih dogovore ter vodstvu stavi primerne predloge. Seveda s tem še ni končano njihovo delo: tudi pri izvrševanju teh predlogov jih ne sme manjkati!

Toliko v premislek! V naslednjem hočem podati zgled, kako si jaz predstavljam tako delo, ki ne napravlja preveč truda, a nikakih stroškov. Treba samo nekoliko dobre volje!

Na gorenjskih Jesenicah je bilo pred dvema letoma šolsko vprašanje skoro stalno na dnevnem redu. V občinskih sejah, na javnih shodih in v časopisju so se ondotni rodoljubi prekljali med seboj toliko časa, da je iz moke nastal tale kruh: na Savi pri Jesenicah se je vzdignila ponosna stavba z izzivajočim napisom „Deutsche Volksschule“, ki ji delata asistenco „Deutscher Kindergarten“ in „Turnhalle“. **Vprašanje slovenske šole pa je zaspano...**

Ali je moralo do tega priti?

Preiščimo tej „Deutsche Volksschule“ jetra in obisti!*)

Po ne povsem popolnih podatkih jeseniške šolske matice je vstopilo v to zasebno nemško šolo s pravico javnosti od l. 1901. do 1908. 311 otrok. Po narodnosti so bili:

Nemci: 178 ali 57.2%
Slovenci: 99 ali 31.8%
drugi: 34 ali 10.9%

Narodnost je vzeta po izpovedbah staršev, oziroma oskrbnikov. Kakšne so te izpovedbe pri delavstvu, da, celo pri domačinih v industrialnih krajih, ni treba posebej razlagati. Imena „Nemcev“ kakor: Polesnig, Majnik, Zemljak, Humitsch, Bizjak, Lassnig, Strukelj, Vrhovšek, Kosmatsch, Tschopp itd. nam govore dovolj razločno.

Iz zgornjih podatkov sledi, da hodi v nemško šolo komaj polovico nemških otrok. Če pa upoštevamo nezavednost naših ljudi, smemo brez pretiravanja zameniti nemške procente s slovenskimi. Nemško zasebno šolo na Savi obiskuje potemtakem večina Slovencev.

Kje so zaposleni starši teh otrok?

V tvornici na Savi in Javorniku: 138 ali 44.3%
pri železnici: 67 ali 21.5%

*) Prvotno sem nameraval napraviti za jeseniški šolski okoliš statistiko po sledečem vzorcu:

Hišna št.	Ime in stan staršev	Narodnost		Število otrok	Obiskujejo				Opomba
		očeta	matere		za šolo godnih	slov. šolo	nem. šolo	slov. otroški vrtec	

Kar nisem zmozel jaz posameznik, to bi utegnile izvršiti podružnice. Za to bi treba, da se vzamejo odborniki, namestniki in namestnice, ki so sedaj večinoma samo po imenu, iz slojev, do katerih je pristop drugim težaven. Pod večjim vodstvom se bi tako napravile neke obrambne mape, ki bi kazale, kje je potreba največ dela. Ali se ne bi dalo to izvršiti za vse ogrožene kraje?

pri zidanju predora jih je

bilo: 46 ali 14.7%
domačinov (!): 20 ali 6.4%
drugih: 40 ali 12.8%

Iz tega je razvidno:

a) nemška industrija izrablja neke duševnih in telesnih sil slovenskega delavca marveč ga tudi raznaroduje;

b) kar dela nemška industrija, isto počenjajo tudi državna podjetja;

c) to raznarodovanje pa ne ostane samo v delavskih vrstah, marveč sega celo med domačine!

Zanimivo je tudi, da je iz slovenske šole prestopilo v nemško 73 otrok, kar pač jasno izpričuje nezavednost našega delavstva in agitacijo Nemcev za svoje raznarodovalnice, na drugi strani pa malobrižnost od slovenske strani ter nedostatek slovenskega šolstva.

Kako te pojave zatreči ali vsaj zjeziti?

Kratek odgovor bi bil: Odstraniti nemško industrijo ter jo nadomestiti s slovensko ali vsaj slovansko, pa podkuriti železniškemu ministru do te stopnje, da bo nastavljalo pri državnih podjetjih v naših krajih slovenske uradnike in uslužbence.

Kratek odgovor — samo kje je izvršitelj?

Če bi Slovenci imeli narodni svet, ki bi se mu v narodnih vprašanjih na vseh poljih pokorile vse političke in gospodarske naše organizacije! A mi pošiljamo rajši na Dunaj poslance, ter predlagajo odpravo narodnih svetov sploh, ne pomislivši, da so to tudi jako važne kulturne in gospodarske organizacije!

Drugim narodom ne privoščijo, za kar so prekomodni, da bi dali lastnemu rodu! Pa upati je, da tudi v to temnino prodro žarki spoznanja.

Poglejmo, kaj moremo mi napraviti.

Vprašanje zidanja slovenske šole se mora kar moč hitro rešiti. Sedanje šolsko poslopje je popolnoma nedostavno: stara graščinska podrtija se je v naglici za silo priredila za šolo; paralelke pa so nastanjene izven šole v privatnih hišah, ker je v poslopju premalo prostora.

Šola je tudi na neprikladnem mestu. Otroci s Save hodijo v nemško šolo, ker jo imajo takorekoč pred nosom.

Leta 1908/9. je obiskovalo slovensko šolo 563 otrok v 4 razredih in 5 paralelках. Učnih oseb je bilo 9, na vsako povprečno 62 otrok! Kakšni morajo biti učni uspehi pri tolikem številu otrok v nedostatnih, vsem pedagoškim in higieničnim principom v obraz se smejočih prostorih?!

To so uvideli jeseniški rodoljubi pa so se toliko časa prerekali po podpihovanju Nemcev, da je medtem zviti nemški lisjak zgradil moderno poslopje „Deutsche Volksschule“ sredi med Jesenicami in Savo, kjer se pretvarja slovenska deca v pristne Germane.

Poleg že navedene zaslepljenosti slovenskih delavskih mas tira slovensko deca tudi staro vse prej kot vablivo, na neprikladnem mestu stoječe poslopje slovenske šole v naročje nemški raznarodovalnici, kamor jih sili toliko, da sprejemajo samo najnadarjenejše izmed slovenskih otrok, druge pa odklanjajo ker imajo materiala v izobilju.

In posledice?

Slovenci smo menda obsojeni v to, da duševno in telesno prerajamo nemško pleme: naše najbistrejše glave so s svojimi učenimi deli množile nemško literaturo, slovensko zdravo in čilo ljudstvo pa pomlaja degenerirano german-

sko raso! Kam to privede, če se ne vzdramimo?!

Na lastne oči sem videl že par skoro neverjetnih slučajev, ki celo nekaterim staršem odpirajo oči ter jim kažejo usodno zmoto, da že bridko občutijo nespametnost pošiljanja otrok v nemško šolo.

Samo par zgledov! Zgodilo se je že, da je otrok slovenskih staršev, ki niti nemški ne znajo, se naučil v nemški šoli toliko, da je nagnal lastne roditelje z „bindische Hunde“... Pretepavanje, zasramovanje, celo blatenje in kamenjanje slovenske dece po učencih nemške šole so na dnevnem redu, in vsak Jeseničan zna o tem cele zgodbe.

Otroci nemške šole govore med sabo samo nemški. V šoli se nauče samo nemških črk, tako da slovenske knjige niti v roke vzeti ne znajo!

Vse to naravnost kriči, da o nemške raznarodovalnice tudi posirovalnice prve vrste! Da bi to slovenski starši kmalu spoznali!

Spoznati pa morajo pred vsem merodajni činitelji in pospešiti, kar moč, zidanje moderne slovenske šole, ki naj stoji na takem mestu, da bo izpodbit vsak izgovor o oddaljenosti slovenske šole. Zidati se mora osem razrednica, ker tako nameravajo ustanoviti Nemci, da izjalovijo ugodne posledice eventualne nove slovenske štirimrazrednice ali celo dveh: na Jesenicah in na Savi, kakor nekateri v svoji slepoti zahtevajo.

Odnosaži na Jesenicah in Savi so danes tako razdrapani, da je malo upanja, da se zlože v toliko, kolikor je potrebno za tako važen korak. Ali ne bi tu družba sv. C. in M. posegla vmes ter diplomatsko o posredovala med spornimi slovenskimi strankami? To bi tem lažje storila, ker ne bi treba šteti iz lastnega žepa, zakaj šola se bo gradila na občinske stroške. Kaj pa deželni odbor in deželni šolski svet?

Pokazal sem zevajočo rano, kdo bo zdravnik, ki jo izleči?

Mirko Černič.

Srednješolski vestnik.

**** Izpremembe na srednjih šolah.** Profesor na kočevski gimnaziji Kuno Hočev var pride v Ljubljano na prvo državno gimnazijo, za prave učitelje so pa imenovani dr. Ciril Ažman, dr. J. Lokar in dr. Vinko Šarabon, vsi trije na novomeški državni gimnaziji.

**** Upokojen** je pedagoški vodja nemško-slovenskih gimnazijskih razredov v Celju, Ivan Liebkoung. Mož nam ostane v prijaznem spominu, zakaj priznati se mu mora, da se je z vsemi močmi trudil dvigniti zavod v kljub težavam s strani vlade in v kljub notrajnim zaprekam, da ob priliki upokojenja ni dobil naslova ravnatelja, kar je bilo pričakovati, je menda vzrok, ker je deloval na slovenskem zavodu.

**** Ravnatelj graške realke, dr. Fr. M. Mayer,** je stopil po 41 letnem službovanju v pokoj. Spisal je znano knjigo „Zgodovina Avstrije s posebnim oziranjem na kulturno življenje“ in znamenito delo o deželi Štajerski.

**** Osebnost vestl.** Profesor na državni gimnaziji v Trstu dr. Rihard Findeis je imenovan profesorjem na drž. gimn. v VI. okr. na Dunaju; prof. na drž. realki v Pulju Rihard Riegler profesorjem na drž. realki v Celovcu. Prov. učitelj na drž. gim. v Trstu Gottfried Gilber je imenovan definitivnim učiteljem na tem zavodu; suplent na Franc Jožefovi gimn. na Dunaju dr. Gustav Biedl je imenovan suplentom na drž. gimnaziji v Trstu. Prov. učitelj na celjski slov. gimn. J. Bračko je imenovan za pravega učitelja istotam. Pravi učitelj na ljublj. realki dr. L. Gauby je imenovan na gimnazijo v Maribor.

**** K zadnjim srednješolskim imenovanjem.** V času od 29. junija do zadnjih imenovanj z dne 31. avgusta je bilo razpisanih 49 mest na srednjih šolah, kamor so tudi lahko opravičeno kompetirali slovenski prosilci, izprašani za nemški in slovenski učni jezik. Na posamezne stroke se je omenjeno število razdelilo sledeče: verouk 2, klas. filolog. 4, mod. filolog. 18, historična skupina 5, matematična skupina 7, prirodopisje 8, risanje 1, telovadba 4. Od vseh razpisov je odpadlo na kranjske srednje šole 5 mest, in sicer: a) na slovenske 4, b) na nemške 1. V tem terminu je bilo število slovenskih prosilcev precejšnje (poročevalcu javljenih 25 prosilcev za 14 mest), nekaj jih je prosilo izven Kranjske. Z imenovanji z dne 31. avgusta se je zasedlo 29 gori navedenih mest, od teh pri nas a) na slovenskih zavodih 4, b) na nemških 0. — V celem je bilo izdanih 126 imenovanj, ki se razdele sledeče; 40 profesorjev je bilo premeščenih na lastno prošnjo (Slovenec 1: K. Hočev var iz

*) Ta članek priporočamo naprednim listom v ponatisk. Uredn.